

VÁCLAV, Valeš: *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989*. Brno : Moravsko-slezská akademie, 2009, 75 s. + přílohy. (MIROSLAV DANIŠ)

Autor Václav Valeš sa v knižke *Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989* zamerail na peripetie, ktorými v porevolučnom období prechádzala snaha katolíckej cirkvi o návrat jej majetku.

Po stručnom úvode nasledujú tri chronologicky usporiadané ťažiskové bloky. Všetky sú pomenované veľmi výstižne, pričom odkazujú na konkrétne časovo-politické úseky: *Doba očakávaní a zklamání (1989 – 1998)*, *Osm promarněných let (1998 – 2006)* a *Pokus o narovnění (2007 – 2008)*. Dodajme, že publikácia zachytáva stav k 1. septembru 2008.

Autor už v historickom exkurze obhajuje právo cirkvi uchádzať sa o svoj protiprávne odobratý majetok, ktorého vlastníctvo sa pred vojnou nespochybňovalo. Dnes sa ukazuje, že „demokratický spôsob vládnutia“ a „právna istota vlastníctva majetku“ nie sú dve významovo totožné veličiny. Keďže v demokracii je nutné nájsť potrebnú väčšinu na vrátenie všetkého zhabaného majetku a táto sa v ČR za 20 rokov po revolučnej zmene roku 1989 nenašla, okrem neustálej snahy o nápravu neostáva cirkvám iné, len sa tešiť z nadobudnutej slobody a nových tvorivých možností.

Sľubne vyzeral prístup verejnosti a jej zákonných zástupcov k reštitúcii cirkevných majetkov prejavenej krátko po revolúcii tzv. vymenovacím zákonom č. 298 /1990 Zb. Hoci len v nepatrnom množstve, no predsa ním došlo k navráteniu presne vymenovaného počtu nehnuteľností. Tento prvý krok, či podľa autora „zákon prvej pomoci“, však ostal v ČR až do súčasnosti posledným. Ešte horšie pre reštitúcie však je, že práve tento zákon sa začal v postkomunistickej justícii používať, paradoxne, na zabránenie navrátenia toho majetku, ktorý v zákone nebol presne vymenovaný. Ďalší vývoj už spel k narastajúcemu spochybňovaniu reštitúcií, jej komplikovaniu (rozdrobovaním, blokáciami) a narastajúcej neprehľadnosti. Súčasne mizla vôľa nespravodlivý stav riešiť. Posledný úspešne vyzerajúci pokus o nápravu krívd – tzv. obecný reštitučný zákon, na prijatie ktorého sa v ČR predsa len podarilo nájsť potrebnú väčšinu zákonodarcov – zlyhal na štátoprávných pomeroch. Keďže roku 1992 ČR ešte nebola samostatným štátom, ale súčasťou ČSFR, zákon schválený v českej časti Snemovne národov a v Snemovni ľudu nebolo možné zakotviť do právneho poriadku ČSFR pre jeho neschválenie v slovenskej časti Snemovne národov. Takáto potrebná väčšina sa v samostatnej ČR (na rozdiel od SR) už nikdy viac nenašla.

V začiatkoch samostatnej ČR, v období vlády Václava Klauza, podľa všetkého prevládlo jeho filozofické videnie, že reštitúciami „štát vracia majetok osobám fyzickým, nie právnickým“. To, čo si dokázal predstaviť, že môže byť vrátené, ako napr. kostoly, kláštory, pútnické miesta, či knižnice, sa podarilo za jeho druhej vlády vrátiť asi v 1 % z objemu, ktorý cirkvi požadovali. Avšak nie prostredníctvom zákona, ale cez exekutívu. I to len v prípadoch, kde to (pri inak prísnom) posudzovaní štátnych úradníkov vyhovovalo štátu. Autor totiž uvádza, že z približne 5000 žiadostí o navrátenie tohto druhu majetku štát vyhovel len v niekoľkých desiatkach prípadov. Dostatočná väčšina poslancov sa našla len na prijatie zákona čiastočne zmierňujúceho krivdy spôsobené holokaustom. V tomto prípade však nešlo o reštitúciu, nakoľko pôvodné židovské organizácie už v roku 2000, počas vlády ČSSD a jej predsedu Miloša Zemana, neexistovali. Do zákona bolo tiež zapracované splnomocnenie vlády, aby exekutívnym spôsobom bezodplatne odovzdala presne vymenovaný majetok Federácii židovských obcí v ČR. Okrem týchto dvoch prípadov presunu majetku zo strany štátu náboženským spoločnostiam, v otázke posudzovania majetkových krívd voči cirkvám sa zvykol po linke vláda – parlament naplňať scenár, ktorý sa dá charakterizovať slovami: „My pripravíme, so zainteresovanými dohodneme – vy neschválite.“ Bolo úplne jedno, či na začiatku samostatnej ČR boli pri moci dve vlády na čele s ODS, v rokoch 1998 – 2006 dve vlády pod vedením ČSSD, či po roku 2006 opäť vláda na čele s ODS. Ak aj vláda čosi jednomyselne schválila, poslanci to neschválili buď preto, že vlády silných subjektov ODS a ČSSD boli menšinové, alebo to boli niektorí poslanci práve týchto vládnych strán, ktorí už pripravené vládne návrhy neodobrili. Stalo sa tak napr. v roku 1997 pri pokuse o zmenu zákona č. 229/ 1991Zb., v r. 2002 pri neschválení zmluvy medzi ČR a Vatikánom, ako aj v r. 2008 pri návrhu zákona o majetkovom vyrovnaní s cirkvami. Práve poslednému nádejnému pokusu o nápravu krívd predchádzala dohoda všetkých cirkví požadujúcich nápravu. Navzájom medzi sebou, ako aj spoločne s vládou, sa dohodli na postupnom odškodňovaní počas nasledujúcich 60 rokov. Aj tento posledný pokus však skončil zamietnutím v parlamente; bola vytvorená akurát „dočasná komisia pre riešenie majetkových otázok“, ktorej zloženie však vonkoncom nevyvoláva veľké nádeje na rýchle a uspokojivé riešenie.

Ukazuje sa tak, že v ČR, kde nie je celospoločenská vôľa a z nej vyplývajúci tlak na zmenu pomerov, nie je ani cesta... A to ani keby to bolo výsostne spravodlivé – môžeme uzavrieť pesimisticky, no úplne realisticky...

Po prečítaní knihy je vidieť, že autor osobne prežíval preberanú problematiku počas celého opisovaného obdobia, teda už od r. 1989. Dokázal „odhaliť“ prí-

činy zvrátov v priebehu reštitúcií, či narábaní s cirkevným majetkom v rukách súčasných držiteľov. Opieral sa o predkladané návrhy zákonov, výstižne zobrazil priebeh vyjednávania medzi štátnymi a cirkevnými predstaviteľmi, zachytil dobové vyjadrenia a konanie zainteresovaných... Možno teda konštatovať, že kniha dokázala načrtnúť peripetie s bývalým cirkevným majetkom v ČR po r. 1989 i mozaiku postojov držiteľov moci v jednotlivých obdobiach. Zvlášť pri porovnaní s odlišným vývojom v SR je možné postihnúť celkovo iné postavenie cirkví v štáte, ako aj v celej spoločnosti. Publikácia zodpovedala čitateľovi aj otázku, prečo má cirkev v ČR taký majetok a také miesto, aké má...